
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

УДК 316.77 : 070 : [177.8 : 316.346. 32-053.9] “364”

DOI 10.32840/cru2219-8741/2024.1(57).1

Н. І. Тяпкіна

*кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри видавничої справи та редагування
e-mail: nataliatiapkina@gmail.com; ORCID: 0000-0003-3251-0921
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69002*

М. В. Ключєва

*аспірантка кафедри видавничої справи та редагування
e-mail: maryna.kliuieva19@gmail.com; ORCID: 0000-0002-4214-8711
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69002*

ГЕРОНТОЛОГІЧНИЙ ЕЙДЖИЗМ У МЕДІА

Метою дослідження є характеристика геронтологічного ейджизму в масмедійному дискурсі періоду російсько-української війни як відображення соціальних практик та творення віртуальних реальностей. Для досягнення мети окреслено дискримінаційну природу геронтологічного ейджизму, його вияви, актуалізовано поняття геронтологічного медіаейджизму, описано стереотипні уявлення про людей старшого віку в публічному просторі як інструмент творення віртуальних реальностей.

Методологія дослідження. У ході дослідження використано методи аналізу й синтезу, систематизації даних та їх інтерпретації, проведено опитування у форматі онлайн-анкетування, мета якого – виявити найпоширеніші стереотипні уявлення українців-користувачів фейсбуку.

Результати. На основі аналізу наукової літератури актуалізовано підходи до розуміння категорій «геронтологічний ейджизм», «геронтологічний медіаейджизм». Схарактеризовано головні причини його вияву у сфері соціальних комунікацій та особливості реалізації в медіа в умовах російсько-української війни.

Новизна. Систематизовано інформацію про геронтологічний медіаейджизм з урахуванням реалій російсько-української війни.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані в процесі вивчення курсів правозахисної тематики, для розуміння потенціалу медіа у формуванні й руйнуванні стереотипів та упереджень, а також практиками з інформаційної сфери для розуміння власної відповідальності щодо формування образу літньої людини засобами медіа.

Ключові слова: геронтологічний ейджизм, геронтологічний медіаейджизм, медіаобраз, стереотип, інклюзія, ексклюзія.

I. Вступ

У наукових працях питання геронтологічного ейджизму, формальних виявів його презентації, незважаючи на тривалість вивчення, є одним з актуальних, що виходить за межі закритої системи та поєднується з розумінням стану економіки в країні, реалізації етичних норм у суспільстві, традиціями та правилами висвітлення цього явища в медіа. В урядовому «Плані заходів із реалізації Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року» зазначено, що «Україна входить до 30 найстаріших країн світу за часткою осіб віком 60 років і старших: у 2015 році вона становила 21,8%, а частка людей віком 65 років і старших – 15,5% від загальної чисельності населення. Згідно з національним демографічним прогнозом, до 2025 року частка осіб віком понад 60 років становитиме 25% загальної кількості населення, віком 65 років і старших – 18,4%, до 2030 року – понад 26% і понад 20% відповідно. Довготривалою особливістю старіння населення в Україні є його переважна обумовленість зниженням рівня народжуваності та зростанням рівня перед-

часної смертності» [9] Цей план передбачав «комплексні заходи щодо захисту прав громадян похилого віку» із визначення пріоритетних напрямків: «поліпшення умов для самореалізації та участі громадян похилого віку в процесах розвитку суспільства; сприяння збереженню їхнього здоров'я та забезпеченню благополуччя; створення середовища, сприятливого для активного життя» [9]. Усі ці аспекти турботи про літніх людей набувають особливого значення та переосмислення в період російсько-української війни. Леся Бідочко з «Детектор медіа» зазначає: «Збройний напад Росії на Україну поставив під загрозу життя літніх людей і дотримання їхніх прав. За даними ООН, хоча люди старшого віку (60 і більше років) становлять 25% населення країни, саме вони склали близько третини цивільних осіб, убитих у перший рік повномасштабної війни. При цьому деякі гинули через те, що їм заборонили приносити ліки або виходити з підвалів. Літні люди часто вимушені жити в надскладних безпекових умовах. Вони переважно погано пересуваються, що не дозволяє їм безперешкодно дістатися до безпечного місця під час російських атак. Через війну багато бабусь і дідусів змушені жити у несправних або напівзруйнованих помешканнях» [5]. Ми є свідками того, що люди поважного віку мають меншу поінформованість та мобільність, менше бажання евакуюватися з прифронтової зони, а відключення світла, відтак і ліфтів, створює перешкоди не тільки до використання бомбосховищ та пошуку більш безпечних місць, а й забезпечення себе ліками та продуктами харчування. «Згідно з дослідженням Amnesty International, деякі літні люди залишилися у своїх домівках у прифронтовій зоні, оскільки інформація про евакуацію була для них менш доступною» [5]. Соціальна ексклюзія як виключення літніх людей із соціальних відносин, неможливість впливати на прийняття рішень та забезпечувати свої первинні потреби є виявом порушення прав людини, що легалізується медіа та нормалізується в українському суспільстві. Недостатнє наукове осмислення окресленого питання зумовлює актуальність нашого дослідження.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Метою дослідження є характеристика геронтологічного ейджизму в масмедійному дискурсі періоду російсько-української війни як відображення соціальних практик та творення віртуальних реальностей. Для досягнення мети необхідно окреслити дискримінаційну природу геронтологічного ейджизму, його вияви, актуалізувати поняття геронтологічного медіаейджизму, описати стереотипні уявлення про людей старшого віку в публічному просторі як інструмент творення віртуальних реальностей.

Для аналізу медіаобразу літньої людини в медіа використано загальнонаукові методи: аналізу, синтезу, індукції, порівняння, систематизації та інтерпретації фактів. Інтерпретаційний метод продемонстрував залежність аналізованих текстів від культурної традиції та стану розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. У межах дослідження проведено опитування у форматі онлайн-анкетування. Його мета – виявити найпоширеніші стереотипні уявлення українців, користувачів фейсбуку (опитано 50 респондентів, які є споживачами масмедійного контенту; 30–50-річні опитувані становлять 96%, що відображає найбільш поширені уявлення в українському суспільстві). Анкета містила запитання про уявні межі початку старості, її якісні вияви; до запитальника включено бінарну опозицію молодий / старий з атрибутивною характеристикою кожного з понять).

III. Результати

У філософських, лінгвістичних словниках, енциклопедіях поняття «ейджизм» пов'язують з англ. *ageism*, від слова *age* – вік, що позначає дискримінацію людини на підставі її віку. У науковий обіг цей термін було введено в 1969 р. директором Національного інституту старіння (США), геронтологом Р. Батлером. В інтерв'ю для *Washington Post* «з точки зору негативу» поняття «ейджизм» було порівняно із «сексизмом та расизмом» [13]. Ще у 1975 р. Р. Батлер описав стан старіння людини в книзі, що здобула Пулітцерівську премію, «Навіщо виживати? Бути старим в Америці». Погодимося з автором й зазначимо, що не лише в США, а й в інших країнах, у тому числі в Україні, «дитинство романтизують, молодість обожають, середній вік виконує роботу, має владу та оплачує рахунки, а старість проводить дні без мети та отримує мало, або взагалі нічого, з того, що має. Старе заважає» [13].

Сьогодні термін «ейджизм» поширився також на людей різних вікових категорій, наприклад, його експлуатують на позначення дискримінаційної поведінки стосовно молоді. Існують дослідження, які визначають ейджизм як ідеологію, яка базується на вірі в нерівність різних циклів людського життя, що засновується на реалізації різних типів стереотипів, упереджень та подальшої дискримінації через приналежність до віку чи покоління [3, с. 59]. Очевидно, різні вияви ейджизму мають свої причини виникнення. Так, в основі геронтологічного ейджизму лежить геронтофобія – страх старості та смерті. Геронтофобія переростає в негативне ставлення до людей поважного віку [13]. Дійсно, старість та смерть є суміжними поняттями та співвідносними явищами. В українському суспільстві, як і в інших суспільствах, приготування до смерті є частиною життєвого шляху: при житті люди старшого віку можуть розмірковувати про місце поховання, відповідний одяг, процедури гідного обряду тощо. У медіатекстах також спостерігаємо «сплетіння» понять «похилий вік» та «смерть», наприклад, «*Причина смерті – похилий вік*». *Оприлюднено свідчення про смерть Єлизавети II*» (<https://www.bbc.com/ukrainian>, 29.09.2022).

Негативне ставлення до старості виявили й опитувані респонденти. Старість схарактеризовано атрибутами-кваліфікаторами, що у 82% мають негативну оцінку: *втомлена(-ий) / зморена(-ий) / виснажена(-ий); хвора(-ий) / немічна(-ий) / слабка(-ий)*; також використано слова – *беззуба(-ий)*,

глуха(-ий), забудькувата(-ий), незграбна(-ий), роздратована(-ий) тощо. Натомість 94% опитуваних дали позитивні характеристики молодій людині: *активна(-й), енергійна(-ий), здорова(-ий), кмітлива(-й), наполеглива(-ий), перспективна(-ий) тощо*. Дискримінаційні практики упередженого ставлення до осіб поважного віку в медіа можуть виражатися у відкритій та прихованій (латентній) формі – імпліцитно та експліцитно, сприяють поширенню геронтофобських стереотипів, «пересувають покоління 60+ на периферію суспільного життя, позбавляють права на громадянські прерогативи» [2, с. 43]. Для позначення людей старшого віку Громадська організація «Інститут масової інформації» радить використовувати терміни: літні люди, особи старшого / пенсійного / похилого віку для шістдесятирічних; особи поважного віку – для вісімдесяти та дев'яносторічних, далі використовується термін довгожителі та супердовгожителі [10]. Перераховані назви старших людей видаються нам дискусійними. Важко уявити в одному контексті поєднання, наприклад, імені Оксани Забужко з атрибутами-кваліфікаторами – «літня людина, особа старшого / пенсійного / похилого віку». Енергії, завзяття, інтелекту цієї громадської діячки та письменниці можуть позаздрити молодші співвітчизники. Зазначимо, Дональд Трамп наближається до вікової групи «довгожителів», а Джоозеф Байден перебуває в цій групі вже декілька років. 48% опитуваних людину літнього віку схарактеризували атрибутами-кваліфікаторами *досвідчений / мудрий / глибокий*. Ці стереотипні уявлення про старших людей використовуються в цьогорічних президентських виборах у США: «*Табір Джо Байдена запустив ролик вартістю \$30 млн, у якому президент із перших слів згадує про свій вік: “Я не молодий хлопець, це не таємниця. Але ось у чому річ: я знаю, як робити справу”*» [7]. На нашу думку, в медіа літніх людей краще маркувати за допомогою конкретного віку, без оцінних прикметників «похилий», «довгожитель», а також слова «пенсійний».

На сьогодні немає досліджень, які би простежили зміни в ставленні до людей поважного віку під час війни. Проте на практиці можна спостерігати порушення прав людей загалом і людей літнього віку зокрема. Трансляція цієї інформації в медіа відбувається на декількох рівнях. З одного боку, важкість або неможливість гарантування дотримання прав, наприклад, на окупованих територіях, на лінії зіткнення: «*“21 людина ледь вибралася зі смертельної водяної пастки на окупованому лівобережжі. Практично всі – люди похилого віку, маломобільні”, – повідомив Міністр внутрішніх справ Ігор Клименко*» (Евакуація під шквальним обстрілом у Херсоні. NV. 11.06.23); «*Через сім днів після вторгнення в Україну російські війська увійшли в село Ягідне. Вони змусили мешканців вийти з їхніх домівок у підвал місцевої школи, яку вони перетворили на свій штаб. У цьому підвалі росіяни майже місяць тримали майже все населення Ягідного – понад 360 осіб, включаючи дітей і людей похилого віку*» (Село Ягідне на обкладинці журналу Time. NV. 16.02.23). З іншого боку, обмеження прав будь-якої людини через оголошення воєнного стану. Так, напад на нашу державу Російської Федерації спонукав до введення цього правового режиму. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» чітко окреслює категорії населення, наприклад, «б. Забороняється залучати до суспільно корисних робіт малолітніх дітей та дітей віком від чотирнадцяти до п'ятнадцяти років, жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я» [8]. Нами не виявлено опису правил залучення до таких робіт людей поважного віку. Формулювання доволі «розмиті» й не містять уточнень. Говоримо про інституційне неврахування людей літнього віку в суспільних відносинах та ігнорування корисності їх у суспільних процесах. Усі ці смисли в інформаційному просторі впливають на самооцінку людей старшого віку та формують їх поведінку. У науці окреслюється поняття «самостереотип», що називають найскладнішою формою ейджизму – «внутрішньо індивідуальний дискримінаційний процес один щодо одного в мисленні та дії. Старші люди вважають себе «занадто старими» або некомпетентними. Ці судження, ймовірно, спричинені процесом засвоєного внутрішнього пригнічення» [3, с. 61; 6, с. 254].

Ейджизм прихований в оцінці «правильної» чи «неправильної» поведінки людей поважного віку. Це стосується одягу, контактів із протилежною статтю, розваг. Табуваними в цьому віці є питання інтимних зв'язків, кохання, сексуального задоволення. 72% опитаних нами людей зазначили, що «кохання та інтимні стосунки не характеризують старість». Непопулярним для людей старшого віку є вивчення нового та участь у вечірках та розвагах (60% опитаних). Ці табу та упередження транслюються в медіа. «Журналістика здійснює реалізацію інтерпретації соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві. Вона виконує соціальне замовлення, надаючи відповідний медіапродукт, що допомагає простежувати рухи смислів у соціальному просторі» [11, с. 114]. «Мас-медійний дискурс презентує комунікацію за двома напрямками: відображення соціальних практик та творення віртуальних реальностей» [11, с. 115].

Імпліцитний ейджизм можемо спостерігати на різних рівнях реалізації – від компліменту про «молодий вигляд», «молодий душею» до розуміння, що молодші краще знають та більше орієнтуються в різних питаннях. Навіть формулювання такого типу: «*10–14 млн. українців травмовані війною. Приблизно кожен третій мешканець України – люди похилого віку, діти, дорослі цивільні та військові*» (Рівень тривоги зростає. Як війна позначилась на психіці українців і що на них чекає в майбутньому – засновниця Психологічного центру «ALTERA» Ольга Королик. NV. 30.01.2023), де розташований перелік вразливих категорій населення формує позитивний геронтологічний ейджизм, який базується на нібито особливому ставленні до людей старшого віку й

характеризується гіперопікою. Експліцитний геронтологічний ейджизм виявляється в текстах різного типу з узагальненим уявленням про літніх людей як про громадян з низьким рівнем матеріального забезпечення та обмеженими фізичними та розумовими здібностями: «1 березня тричі за добу пожежники Бучанського району виїжджали на виклик в Бородянці. Виявилось, що **бабуся** вирішила “зачистити” траву та “утилізувати” її. Внаслідок такого “прибирання” вигоріли дві сусідські копиці сіна. Третю ж господарка охороняла від палійки, сидячи на ній. Інспектор всіляко намагався переконати стареньку піти додому, однак палійка все не вгамовувалась. Третій виїзд рятувальники здійснювали вже спільно з поліцією» (Як рятувальники бабуся-палійку вмовляли... NV. 03.03.2024). У медіа достатньо часто натрапляємо на нетолерантні назви на позначення аналізованої групи людей: «У Запоріжжі в укритті рік живе жінка з Малої Токмачки. Вчора ввечері я була в укритті, де живе **бабця**. На самому бункері є табличка від міської влади “укриття”» (Запоріжжя ІНФО. 30.08.2023).

Цікавий кейс творення віртуальної реальності з медіаобразами людей літнього віку описує в кандидатській дисертації В. Бабенко, як наукові розвідки з медіаконтенту інтерпретували вчинок киянки, яка збила російський дрон банкою з огірками. «Оскільки вік жінки, що зупинила дрон не вказувався у перших публікаціях, думка про те, що вона похилого віку – виникає як вислід з асоціативного ряду: консервація – практика запасів на зиму – притаманність цієї практики жінкам похилого віку. З цього можна зробити припущення, що для авторів і авторок публікацій та мемів, які репрезентували в інформаційному полі образ “бабусі”, подання такого символу було логічним в контексті матриці базових мета-символів, які формують колективне несвідоме» [1, с. 34]. Консервування овочів та фруктів на зиму пов’язується з базовими розуміннями необхідності запасів, для уникнення голоду (заможні / успішні / молодші зможуть купити взимку консервовані овочі та фрукти, на відміну від бідних, до яких належать і люди старшого віку).

Ейджизм як суспільне явище транслюється, фіксується та інтерпретується засобами медіа. У межах ексклюзії людей літнього віку – «відчуження людини від соціального й економічного життя, зменшення соціальних ролей» у медіа окреслюються такі дискримінаційні практики, як біомедицизація, маргіналізація, інвізібілізація, інфантилізація, дегуманізація, тривіалізація, патронаж [2, с. 44]. Усе перераховане є дзеркалом суспільних відносин, має бути визначене як питання взаємовідносин державного та приватного сегментів у боротьбі з дискримінацією. Одним із елементів соціальної відповідальності є медійна підтримка протидії цьому явищу в різних її проявах. Лише спільна робота «приватного, громадського та публічного секторів може забезпечити формування ціннісних орієнтирів, трансльованих через медіаресурси» [12, с. 69].

Сучасне українське суспільство змінюється, тенденції особливо шанобливого ставлення до людей поважного віку проникають з інформаційних полів країн розвиненої демократії. Так, руйнування стереотипів аналізованої групи спостерігаємо в матеріалі «Померла 102-річна ікона моди Айріс Апфель»: «Американської моделі, дизайнерки інтер’єрів, колекціонерки одягу та прикрас і бізнеследі не стало 1 березня... Апфель співпрацювала з Harper’s Bazaar, L’Officiel, Elle, Vogue ніколи повністю не виходила на пенсію – одного разу вона назвала вихід на пенсію “долею гіршою за смерть”» (NV. 02.03.2024). Руйнує стереотипи про бідну, тьмяну та нецікаву старість матеріал про пані Віру з Бердичева: «“В мене має бути все яскраве, бо я жива”. Пані Віру знають всі в Бердичеві як веселу та життєрадісну. Раніше вона працювала художницею на заводі. “Я не бесцвітна моль! В мене має бути біле, рожеве, червоне. Як червоне плаття, то й маки червоні. Я хочу, як я йду, щоб всі бачили, що то я йду!»», – завзято заявляє жінка» (NV. 31.01.2024). З матеріалу зрозуміло, що жінка старшого віку, але сповнена енергії та завзяття. Прикладом руйнування стереотипів та упереджень є матеріал BBC «Водії похилого віку: чи важливий вік за кермом?»: «Статистика свідчить, що твердження про те, що водії **похилого віку** становлять небезпеку, є необґрунтованими. Президент британської Автомобільної асоціації Едмунд Кінг розповідає, що після великих аварій за участю **літніх водіїв** часто лунають заклики про заборону або обмеження, але більше ризику становлять саме водії молодшого віку» (<https://www.bbc.com/ukrainian>. 18.01.2019).

«Поряд із специфічними субполями медіа, такими як журналістика, реклама, зв’язки з громадськістю, кіно, музика, участь у творенні медіадискурсу беруть інші його типи: політичний, науковий, релігійний, освітній тощо. Різні його модифікації можливі під час визначення аналізу компонентів структури» [11, с. 115]. У політичному дискурсі можемо спостерігати реалізацію опозиції *старий / молодий*, що характеризує керівників різних рівнів. В українському інформаційному просторі під час останніх президентських виборів реалізовувалися смисли, пов’язані не з компетентністю, а з віком кандидатів. Досвід виборів президента у Сполучених Штатах демонструє різне ставлення до майже однопітків Дональда Трампа та Джозефа Байдена. Згідно з лютевим соціологічним опитуванням ABC News/Ipsos, лише 3% американців виділяють вік Трампа як проблему, на відміну від 27% занепокоєння від віку Байдена. «Таке різне сприйняття виборцями двох немолодих чоловіків із різницею у віці всього в чотири роки пов’язане з особливостями їхнього позиціонування: від постави і ходи – до мовлення. І якщо Трамп у свої майже 80 років вигукує зі сцени слогани так само різко й рвучко, як і крокує трапом літака, то Байден виглядає менш енергійним» [7]. Спостерігаємо чітку кореляцію між сформованими медіаобразами політиків та активністю аудиторії.

IV. Висновки

Система цінностей сучасного українського суспільства сприяє ексклюзії людей літнього віку. Інформація про виключення транслюється на різних рівнях – від оприлюднених урядових постанов до матеріалів у медіа. Геронтологічний ейджизм виявляється імпліцитно та експліцитно. Експліцитний ейджизм простежуємо в називанні літніх людей в офіційних документах та професійних рекомендаціях медійників щодо матеріалів про людей літнього віку (наприклад, довгожитель чи похилий вік). У межах експліцитного та імпліцитного ейджизму простежуємо автоматичне зарахування аналізованої групи до хворих, повільних, нужденних і немічних, що транслюється в медіа та є чинниками творення стереотипів та упереджень, а також впливає на прийняття рішень і поведінку аналізованої групи людей. Український медіапростір автоматично зараховує літніх людей до неефективної категорії, хоча досвід країн розвинутої демократії дає нам зразки реалізації їх у різних сферах життя – від індустрії моди до політики. Медійникам необхідно усвідомити, що старше покоління є невід’ємним складником суспільних відносин, має великий потенціал реалізації умінь, навичок та життєвого досвіду.

Список використаної літератури

1. Бабенко В. Конструювання дискурсу тілесності в мас-медіа : дис. ... д-ра філософії : 061 – Журналістика / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2024. 181 с.
2. Баландіна Н., Панькевич О. Ейджизькі дискурсивні практики в новинах електронних медіа. *Образ*. 2021. Вип. 2 (36). С. 40–53.
3. Балогова Б. Ковальчук Ю. Причини та наслідки вікової дискримінації – ейджизму – людей похилого віку в інституційному просторі. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. Вип. 1 (8). С. 56–64.
4. Бартошович І. Пенсіонери в домі пенсіонерів. Братислава : Чаріс, 2006. 156 с.
5. Бідочко Л. Старість – агітпропу на радість: як російська пропаганда маніпулює питаннями літніх людей. *Детектор медіа*. URL: https://detector.media/propahanda_vplyvy/article/219555/2023-11-20-starist-agitpropu-na-radist-yak-rosiyska-propaganda-manipulyuie-pytannuyam-litnikh-lyudey (дата звернення: 01.03.2024).
6. Коваленко О. Г. Міжособистісне спілкування осіб похилого віку: психологічні аспекти : монографія. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2015. 240 с.
7. Пеца М. Ейджизм навпаки. Чому Америка обиратиме президента з двох найстарших кандидатів в історії. *Сайт BBC*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c0x3d542ynxo> (дата звернення: 01.03.2024).
8. Порядок залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 753. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.03.2024).
9. Схвалено план заходів з реалізації Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/shvaleno-plan-zahodiv-z-realizaciyi-strategiyi-derzhavnoyi-politiki-z-pitan-zdorovogo-ta-aktivnogo-dovgolittya-naselennya-na-period-do-2022-roku> (дата звернення: 01.03.2024).
10. Тяпкіна Н., Ключева М. Термінологічна характеристика позначення літніх людей у медіа. *Журналістика майбутнього: виклики, тенденції, перспективи розвитку* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 18–19 жовтня 2022 р. Львів : Простір-М, 2022. С. 256–258. URL: <https://journal.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zbirnyk-tez-mizhnarodnoi-konferentsii-uramkakh-DESTIN-2022.pdf> (дата звернення: 01.03.2024).
11. Чернявська Л. В. Формування смислів у мас-медійному дискурсі. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2015. № 4. С. 113–117.
12. Чернявська Л. В., Тяпкіна Н. І., Бондаренко І. С., Костюк В. В., Усманова О. В., Костюк Ю. В. Media Anti-Discriminatory Practices in War Conditions. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*. 2023. Т. 26. № 1. С. 64–78. URL: <https://ejournal.khazar.org/index.php/kjhss/article/view/30/29> (дата звернення: 17.02.2024).
13. Robert N. Butler: Pioneer in Study of Aging. *Columbia University Irving Medical Center*. URL: <https://www.cuimc.columbia.edu/news/robert-n-butler-pioneer-study-aging> (date of request: 01.03.2024).
14. Snyder M., Meine P. Stereotyping of the elderly: Afunctional approach. *British Journal of Social Psychology*. 1994. № 33. P. 63–82 (date of request: 01.03.2024).

References

1. Babenko, V. (2024). *Konstruiuvannia dyskursu tilesnosti v mas-media* [Construction of discourse of physicality in mass media]. (Doctor's thesis). Zaporizhzhia National University. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
2. Balandina, N., & Pankevych, O. (2021). Eidzhyski dyskursyvni praktyky v novynakh elektronnykh media [Age discursive practices in electronic media news]. *Obraz*, 2 (36), 40–53. [in Ukrainian].
3. Balohova, B. & Kovalchuk, Yu. (2022). Prychyny ta naslidky vikovoi dyskryminatsii – eidzhizmu – liudei pokhyloho viku v instytutsiinomu prostori [Causes and consequences of age discrimination – ageism – of elderly people in the institutional space]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*, 1 (8), 56–64 [in Ukrainian].

4. Bartoshovych, I. (2006). *Pensionery v domi pensioneriv* [Pensioners in a pensioner's home]. Bratyslava: Charis [in Ukrainian].
5. Bidochko, L. (2023, March 15). Starist – ahitpropu na radist: yak rosiiska propahanda manipuluie pytaniami litnikh liudei [Old age – agitprop for joy: how Russian propaganda manipulates the issues of the elderly]. *Detektor media*. Retrieved from https://detector.media/propahanda_vplyvy/article/219555/2023-11-20-starist-agitpropu-na-radist-yak-rosiyska-propaganda-manipulyuie-pytannnyamy-litnikh-lyudey [in Ukrainian].
6. Kovalenko, O. (2015). *Mizhosobystisne spilkuvannia osib pokhyloho viku: psykholohichni aspekty* [Interpersonal communication of the elderly: psychological aspects]. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny [in Ukrainian].
7. Petsa, M. (2024, March 25). Eidzhyzm navpaky. Chomu Ameryka obyratyme prezidenta z dvokh naistarshykh kan-dydativ v istorii [Ageism on the contrary. Why America Will Choose a President from the Two Oldest Candidates in History]. Sait BBC. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c0x3d542ynxo> [in Ukrainian].
8. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine The procedure for the involvement of able-bodied persons under martial law in socially useful works under martial law from July 13 2011, № 753. *Kabinet Ministriv Ukrainy*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753_-2011%D0%BF#Text [in Ukrainian].
9. Skhvaleno plan zakhodiv z realizatsii Stratehii derzhavnoi polityky z pytan zdorovoho ta aktyvnoho dovolittia naselennia na period do 2022 roku [The plan of measures for the implementation of the Strategy of State Policy on Healthy and Active Longevity of the Population for the Period Until 2022 was approved]. Sait Uriadovi portal. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/shvaleno-plan-zahodiv-z-realizaciyi-strategiyi-derzhavnoyi-politiki-z-pitan-zdorovogo-ta-aktivnogo-dovgolittya-naselennya-na-period-do-2022-roku> [in Ukrainian].
10. Tiapkina, N., & Kliuieva, M. (2022). Terminolohichna kharakterystyka poznachennia litnikh liudei u media [Terminological characteristics of the designation of elderly people in the media], *Zhurnalistyka maibutnoho: vyklyky, tendentsii, perspektyvy rozvytku*, materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Journalism of the future: news, trends, development prospects, Proceedings of the International Scientific and Practical Conference]. Lviv. Retrieved from <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zbirnyk-tez-mizhnarodnoi-konferentsii-u-ramkakh-DESTIN-2022.pdf> [in Ukrainian].
11. Cherniavska, L. (2015). Formuvannia smysliv u mas-mediinomu dyskursi [Formation of meanings in mass media discourse]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Sotsialni komunikatsii*, 4, 113–117. [in Ukrainian].
12. Chemiavska, L., Tiapkina, N., Bondarenko, I., Kostiuk, V., Usmanova, O., & Kostiuk, Yu. (2023). Media Anti-Discriminatory Practices in War Conditions. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 26 (1), 64–78. Retrieved from <https://ejournal.khazar.org/index.php/kjhss/article/view/30/29> [in English].
13. Robert, N. (2022). Butler: Pioneer in Study of Aging. Columbia University Irving Medical Center. Retrieved from <https://www.cuimc.columbia.edu/news/robert-n-butler-pioneer-study-aging> [in English].
14. Snyder, M., & Meine, P. (1994). Stereotyping of the elderly: Afunctional approach. *British Journal of Social Psychology*, 33, 63–82 [in English].

Стаття надійшла до редакції 04.03.2024.

Received 04.03.2024.

Tiapkina N., Kliuieva M. Gerontological Ageism in Media

The purpose of our research is to characterize gerontological ageism in the mass media discourse of the period of the Russian-Ukrainian war as a reflection of social practices and the creation of virtual realities. The tasks are the description of the discriminatory nature of gerontological ageism, its manifestations, the actualization of the concept of "gerontological media ageism", the identification of stereotypical ideas about older people in public space as a means of creating virtual realities.

Research methodology. For the research, we used the methods of analysis and synthesis, systematization of data and their interpretation, conducted a survey in the format of an online questionnaire, the purpose of which is to reveal the most common stereotypes of Ukrainian Facebook users.

Results. Based on the analysis of scientific literature, we updated the approaches to understanding the categories «gerontological ageism», «gerontological media ageism», characterized the main reasons for its manifestation in the field of social communications and the peculiarities of its implementation in the media in the conditions of the Russian-Ukrainian war.

Novelty. We have systematized information about gerontological media ageism, taking into account the realities of the Russian-Ukrainian war.

The practical significance. The results of the research can be used in the process of studying courses on human rights issues, understanding the potential of the media in the formation and destruction of stereotypes and prejudices, and can also be used by practitioners in the information field to understand their own responsibility for forming the image of an elderly person through the media.

Key words: gerontological ageism, gerontological media ageism, media image, stereotype, inclusion, exclusion.